

ŐRTÉNETI LAPOK.

SZERKESZTETTE

K. PAPP MIKLÓS.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRTT
NYOMATOTT K. PAPP MIKLÓSNÁL
1876.

106726

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ÖRTÉNETI PAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi Iroda: Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: Egy felségsértésipör történetéhez. (I. közlemény.) Közli K. Papp Miklós. — Okmányok és levelek az 1613-ik év történetéhez. (IV. közlemény.) Közli Szilágyi Sándor. — A bécsi titkoslevéltár okleveleiből. (XIII. közlemény.) — Levéltári adatok a XVI. és XVII. század történetéhez. (V. közlemény.) — A zsidólevéltárból. Közli K. Papp Miklós.

EGY FELSÉGSÉRTÉSI PÖR TÖRTÉNETÉHEZ.

Közli: K. Papp Miklós.

A mult század elején a második török hadjárat alkalmával a porta a legfényesebb ígéretek mellett a Rákóczy Ferencz fiát, Rákóczy Józsefet reá birta, hogy Erdélyben párthiveket szerezve, egy betörést kísértsen meg török segélylyel.

A Rákóczy felhívásai nem maradtak eredménytelenül. A mozgalom lassanként terjedt, s Rákóczy Ferencz régi párthiveiből többen meg voltak nyerve már.

A bécsi kormánynak hamar elárultatott a mozgalom, sőt egy nyomorult kém feladásai folytán többen elfogattak, mint Gr. Bethlen Sámuel, Br. Lázár János, Tholdalagi Mihály, Thoroczkaizsigmond, Rhédei Ferencz, Rhédei László, Szigeti Gyula István reformatus püspök, Borosnyai Zsigmond tanár.

Ez elfogatások roppant izgalmat és meglepetést keltettek.

A Rákóczy fejére dijak tűzettek ki. A ki megöli 1000 frtot kap, a ki élve keríti kézre 8000 frtra számolhatott.

A kormányszék mellőzésével herczeg Lobkovicz Christián által katonai hatalommal elfogott urak sorsa felett az egész ország aggódott. Gr. Bethlen Sámuel, Br. Lázárt előbb Szébenben, később Brassóban tartották fogságban. Szigetit Fehérvárra vitték, Rhédei László Déván, Thoroczkaizsigmond, Rhédei Ferencz Beszterczén, Tholdalagi Fogarasban zártak el.

Később elfogták még Török István és Szoboszlai András ev. ref. papokat is, kik azzal vádoltattak, hogy az ellenség győzelméért imádkoztak templomaikban.

A Rákóczy-féle mozgalom sokkal érdekesebb, sem hogy néhány sorban tárgyalhatnám. E mozgalom történetét egy külön önálló kötetben fogom a t. olvasó közönségnek bemutatni, — most csak a pörre vonatkozólag mutatok be egy pár érdekes oklevelet, melyek az elfogottak érdekében keltek.

R. Gubernii Repraesentatio in facto incaptivatorum a. 1738. Transilvanorum 1738. 30. May.

Nunc demum conjuges fratresque et liberi arrestatorum e consternatione seu confusione tantisper respirantes, comparuerant Superioribus diebus et exhibuerant libellum hunc Majestati Vestrae Sacratissimae suppliciter inscriptum, orantes: Majestati Vestrae Sacratissimae per nos humillime submitti. Victi

proinde precibus et lacrimis interpellantium, tam pertinaces esse nequimus, quin eorum instantiae tantillum tribueremus, ut e commiseratione preces eorum Majestati Vestrae Sacratissimae humillime praesentaremus. Nescimus equidem causas hujus arresti, ipsa etiam Commendantis Generalis Serenitas, referens se ad positiva Augustae Imperialis Aulae eatenus jussa, viam nobis stravisse videtur, coram Augusto Majestatis Vestrae Sacratissimae Throno, supplicantium eatenus partes sustinendi, messemque justitiae et misericordiae, in commune suae hujus haereditatis solatium humillime suggerendi.

De paterna itaque Majestatis Vestrae Sacratissimae pietate, et clementia optime persvasi, quidquid Majestas Vestra Sacratissima, pro altiori sua sapientia, ex amore hujus sui Principatus, statuere dignabitur in eo aquiresemus, ejusque Caesareo Regiae voluntatis, oracula in dies praestolamur, et in fideli subjectione manemus.

(Ugy látszik, hogy eleje hiányzik.
Egyszerű másolat.)

Relatio C. Emerici Bethlen in negotio incaptivatorum a. 1738. Transsilvanorum ad aulam ablegati, de negotiis et effectu ablegationis suae.

Illustrissimi Status Reformati Proceres Domini Domini Gratosissimo Colendissimi!

Id mei muneris esse duxi, concreditam mihi Provinciam non ornare saltim, sed quantum in me situm esset, posteritati etiam transferre, id et Deputationis munus et consanguinitatis et etiam erga Religionem exigere videbatur necessitudo.

Equidem si mihi vires tantae forent, quantum ipsa scribendi materia campum aperuit, possem et praesenti et futurae satisfacere aetati, cum vero illis destituar, non male me facturum spero, si quam succincte, tam sincere et bona fide meae Deputationis dederò Relationem.

Posteaquam igitur Excellentissimus Dominus Comes Adamus de Bethlen, ac Illustrissimi Domini Sigismundus Liber Baro Bánffy de Losoncz, ut et Josephus Liber Baro de Nalác, Supremi scilicet Ecclesiarum Curatores in negotio incaptivatorum ad Au-

gustam Aulam me qua Deputatum eligere, ac amandare vellent, fateri cogor non: illis patriae praesertim circumstantiis, ubi partim pestis omnia turbaret, partim immanis Christianitatis hostis patriae immineret, charissimam thori sociam, liberosque relinquere, non sine gravi animi perturbatione sustinui. Excellentissimi tamen ac Illustrissimorum Dominorum Curatorum autoritas, et tenerrimus ille, quo erga germanum meum fratrem Samuelem Comitem de Bethlen, ac affinem Johannem Liberum Baronem Lázár ferebar amor, ut et arctissima partim sanguinis, partim obligationis, quae me caeteris ligabat, necessitudo, sed praesertim zelus erga Religionem, ut me ad amandandum induci paterer, vicere.

Passualibus igitur, tam Excellentissimi Domini Gubernatoris Joannis Comitum ab Haller, quam etiam Sanitatis Consilii munitus, 26-ta Junij Anni nimirum Currentis 1738. Cibinio movi, atque beneficio Postae 7-ma Julij Viennam per Dei gratiam circa vesperam hora quinta appuli.

Eadem adhuc vespera D. Agentibus meum significans adventum, cum D. Agente Samuele Szilágyi contuli, sicque altero statim die Excellentissimo Domino Libero Baroni Bornemissza de Kászón Cancellario Transylvaniae Aulico inservire non intermisi. Proinde Excellentissimi ac Illustrissimi Curatores litteris, quae taliter sonant:

Excellentissime Baro, Domine Domine nobis Colendissime!

Nem kétljük Excellentiád eleiben is behatott a minapiba némely atyánkfainak reménytelen elfogattatásokból és már három hónapoktól fogva szoros arestumba való tartatásokból következő szivünknek nagy keserősége, melytől viseltetvén és ezen árestált atyánkfiaihoz tartozóknak sok siránkozásoktól is meggyőzöttetvén, M. Commendirozó Generalis ő Herczegsége, a M. Gubernator ő Excellentiája hirekkel (minthogy mindenik a Felséges udvarra mutat) kényszerítettünk a Felséges udvarhoz, magunk és nekik is atyjokfiai közül Gróf Bethlen Imre atyánkfíát felvennünk és magunknak publica cassánk nem lévén, az arestatusok

költségeken mellett való alázatos törekedésünket Felsőges urunknak kegyelmes orczája eleiben való bemutatásra felküldenünk.

Minthogy pedig Excellentiádon, mint nemzetünknek édes hazánkból való előljáróján kell megfordulni a dolognak, kérjük nagy bizodalommal Excellentiádat, nevezett expressus atyánkfiát méltóztassék gratiose admittalni, placide meghallgatni s atyai tanácsal éltetni, a szerint manuducálván, hogy az Excellentiád bölcs vezérlése által formálhassa ezen ügy folytatásának elejét, és annak rendi szerint continuálván, elvégre mind az Excellentiád igaz hazafui szeretetből való igazságos patrociniának, mind pedig az ő kegyelme fáradságának örvendetes végét is elérhessük.

Elhatott az egész országba, és ma is minden jóknak szájokban forog Excellentiádnak édes hazájához igen szomorú kimenetelre közelítő dolgában lett foganatos szolgálójának drága emlékezése, e mostaniban is, ha Excellentiád számos fáradságát meg nem vonsz, reméljük, annak mind mi, mind pedig a posteritas kívánatos gyümölcsét tapasztalja, maradván náluk is az Excellentiád M. neve dicséretes emlékezetben. Mely hazája és az igazság körül való hűséges fáradozásáért mi is, a kik mostan élünk, Excellentiádnak és Méltóságos házának szolgálni szívesen igyekezünk, a minthogy mind magunk, mind a szegény rabok házoknépei arra magokat szorosán kötelezik. Ajánlván ezzel jó Istenünk kegyelmes védelmébe Excellentiádat. Maradunk Excellentiádnak

Cibinii 20 Junii 1738.

engedelmes kötelességgel és atyafiságos szeretettel állhatatos igaz szolgálói:

Gr. BETLEN ÁDÁM s. k.

B. IFFJU BÄNFFI SIGMOND s. k.

B. NALÁCZI JÓZSEF s. k.

ut et praescripta mihi instructione, quae haec est:

Instructio.

Az arestatusok feleségeik, gyermekeik és atyjokfiái törekedésektől végtére meggyőzöttetvén, Méltóságos Commendans Generalis és Gubernator ő Herczegségének és Excellentiájának is, mivelhogy mindenik a Felső-

ges udvarra mutat, hurré tévén, kényszerítettünk a Felsőges udvarhoz embert keresni, s minthogy nekünk publica cassánk nincsen, sőt a collecták még csak az agens fizetésére sem sufficiálnak, az instánsok költségekkel felküldeni.

1-mo. Mivel Felsőges urunk természeti kegyelmességéből mind hazánkban, mind udvarnál nemzetünkbeli előljáróink vannak, kik által igazgattatik édes hazánk, és kiken mint fő sarkokon forognak mind ő Felsőge eleibe menő instantiák, mind ő Felsőgétől származó kegyelmes resolútiók, más utat ezen instántianak folytatására sem kell keresni, hanem ezen kell illendő szorgalmatossággal, s e szerint:

2-do. Mihelyt Isten segedelméből felérkeznek, első dolga legyen az erdélyi Méltóságos udvari Cancellarius urnál magát insinualni és impetrata audientia ő Excellentiáját szónkkal köszöntvén s revereálván.

3-tio. Deplorálni ezt a véletlen casust, melybe estenek szegény atyánkfiái, melyhez hasonlót még atyáink sem értenek, minemű szoros arestumban tartassanak, némelyek leveleik elvétetéséből mely nagy kár követesse fámiliáikat.

4-to. Nekünk ugyan felülmulja értelmünket, miben léledzhetek nyavalyások, ehhez képest általában nem lehetvén szólanunk, instáljon ő Excellentiájának kezességén való elbocsáttatások iránt, és ha in toto nem lehetne, bár csak magok szállásokra bocsáttatnának s lennének házi arestumban a törvény idejéig, mely törvény elválasztja osztán egyfelé, s vegyék jutalmokat ki mint érdemli, declárlván, hogy egyik sem elszökő, de (távoztassa Isten) ha elszöknek is, 1-mo a kezesség fennmaradna s a Regius Fiscus haszna dupláztatnék, a kezesség summája is, a jószág is a Fiscusé lévén, 2-do. Még Rabutin General idejében accepta volt ezen cautio, a mikor actu rebellio és bellum volt, sőt a harczon elfogattattakat is kezességén elbocsáttották.

5-to. Mindezeket ő Excellentiájának szeméi eleibe tévén, méltóztassék, mint ezen hazának őrállója, atyai szívére venni ezen törekedést, és megkülömböztetvén birói méltóságát hazafui szeretetétől, melytől ministeri kötelessége éppen el nem rekeszti, ne

szánja kegyelmedet bölcs tanácsával éltetni és utasítani, miként kezdje s hogy forgassa a szegény rabok dolgát. Így aztán, akárki mint tartsa, lehetetlennek ítéljük, hogy az ő Excellentiája szive ezen meg ne esett volna.

6-to. Hivassa Tarczali és Szilágyi agens ő kegyelmeket és az impetrálandó manu-ductio szerint formáltasson celeriter libellusokat, és promoveálja maga, jól observálván miről kellessék instálni, simplex avagy cautio mellett való elbocsáttatásokról-é vagy más formán?

7-mo. Agens uraiméknak mondja meg, hogy ő kegyelmek mindenkben egyetértse- nek, egy uton járjanak és osztán a beadott libellusokra a választ suis locis sollicitálják s kegyelmednek fideliter tegyék hírré, a mi szükséges lészen. Hogyha pedig csak muló- lag, egyenetlenül és nem serio látnak ő kegyelmek a dologhoz, reá kénytelenitnek ő kegyelmek, hogy nálok nélkül el kell lennünk s fogadni kell más agenst.

8-vo. Miképpen indul meg a dolog és mint foly, bennünket de casu in casum tudósítani el ne mulassa, mentől jobb móddal gondolja, assecurálván méltóságos Cancellarius ő Excellentiáját, hogy fávoraért, igazságos assistentiájáért s patrociniumáért mindnyáján, a kiknek dolgok fenn forog, pedig nevezetes gratitudonkat contestálni semmi- képpen el nem mulatjuk.

9-o Mivel pedig ezen rabok közé szám- láltatik a mi szegény öreg Superintenden- sünk Szigethi István és enyedi uj professor Borosnyai Sigmund ő kegyelmek, promove- áltassék ezeknek is ügyök egyszersmind, mi nem gondolhatjuk oly gravis vétkeket, hogy a mi clerusunk censurája által correctioja ne lehetne; Isten nevében esik, ha a M. Cancellarius ő Excellentiája bene faciet cum il- lis fere mendicis.

10-mo. Ha szükségesnek látszanék, de- monstrálni s deducálni kell, minémű képte- len dolog legyen ugy vélekedni, hogy a sze- gény reformatusok in concreto avagy csak hunyoritást tettek volna, avagy kívánnának tenni örökös uroknak adott hitek ellen, és ezen szertelen gyalázat alól való felszabadi- tásunkat munkálkodni kell mascule s aperte.

Coeteris dexteritati Commissis, segélje

az ur Isten kegyelmedet, és a király szivét hajtsa könnyöretességre, instántiánknak Fel- séges tekinteti elől kegyelmes válaszsza- ló kibocsáttatására, s kegyelmedet is vezé- relje s hozza vissza közönséges és egyen egyen való vigasztalásunkra, hová hamarébb szent fiáért Jézusunkért. Amen. Szeben. 20. Junij 1738.

Gr. BETHLEN ÁDÁM m. p.

B. BÁNFFI SIGMOND m. p.

B. NALÁCZI JÓZSEF m. p.

(Folytatása következik.)

OKMÁNYOK ÉS LEVELEK az 1613-ik év történetéhez.

Közi: Szilágyi Sándor.

1613. oct. 10.

XVIII.

Mivelhogy engemet nagyságod küldött vala vigyázni és hírek értekezni az tatárok felől, találkozáim Prépostvári Sigmund uram- hoz ő nagyságához, ki entülem hit alatt eze- ket izené nagyságodnak és vicekapitány uram- nak: Nagy gondolkodással és főtöréssel vöttem erre magamat, ugymond, hogy el ne titkoljam magamban az mit értek hazánknak előttünk való romlásában és ugy irtam vala vicekapi- tán uramnak, sógoromnak, Perneszy Gabriel- nek, hogy egy vagy két órára kijünne ide hozzám, bélteki házamhoz, hogy ez nagy elöt- tünk való veszedelmet, kit bizonyosan értek, ő kegyelmének megbeszéljem; de minthogy isten kegyelmedet ide hozta és tudom azt, minemű köteles szolgája legyen császár urunk- nak ő felségének kegyelmed, ezt akartam fű- kapitány uramnak hírével adni:

Noha entülem az erdélyi fejedelem ő felsége, hitem szerént mondom azt, hogy tit- kolta, noha tanácsa voltam, és soha énvelem ő felsége, az én kegyelmes istenemmel bizo- nyitom, nem közölte ebbéli akarátját, ha közölte volna, talán nem is izenném, hites lévén neki; de még ugyis, nem tudom, mint szenvedhette volna lelkem esméréti hazám- nak ilyen rettenetes veszedelmét, holott en- gemet ő felsége arra esketett vala, hogy Er- délynek és ő felségének igaz leszek, s ha ér-

tettem volna ezt tanácsában is ő felségének, hitém ellen lött volna, ha eltitkoltam volna, holott az egész magyar nemzetnek romlásában járt volna.

Bizonyosan izenhetem pedig ő kegyelmének, kapitány uramnak, hogy minden tanácsával és minden tractájával azon volt ő felsége az erdélyi fejedelem, hogy az törökökkel megbékéljék és . . . . . emben arczúl forduljon Magyarországra. Ezt mind . . . . . onkai pasával, és mind Ibrayn békvel az gyul . . . . . ejjel is tractálta ő felsége személye szerént . . . . . ok, még eddig semmiképpen reá nem ment. Ezt fe . . . . . nem akarja, ugymod, az hatalmas császár az német . . . . . az frigyet te éretted felbontani: mindazáltal az hatalmas császárnak hitével adjuk rövidnap; és így ő felségének az ottben levő tractája az törökvel isten akaratjából markában szakada. Az ki pedig ebben fűtanácsa volt, azt isten bölcs tanácsából csakhamar az tatárok kezében akasztá, ugymint Horvát Lázárt, az ki maga sem tagadhatta, sőt hogy szólítottuk érette, mi igaz magyarok és hazánk szeretői lévén, azt mondotta, miért nem segítik meg hát ez essezek; és immár itt Szakmár környül tudakozott jószágot, az kit megkérjen.

Asztalá felett pediglen ő felségétül nemcsak én, sokak, de én is sokszor hallottam, boros korában: im meg nem segítnek az essezek, de megbékélem én az törökkel és valamit én alám ástak, bizony az magok nyakát szakasztom abban.

Akarám azért ezt én, hazám igaz fia lévén, kapitány uramnak hírével adni, hogy mivel ez első tractája markában szakadt az törökkel és az országból az török immár ki is tolta, vigyázzon ő kegyelmek, mert ha Váradral, Lippával, Jenővel, de legfűképen Váradral megbékélhetik az törökvel, bizony megbékélik és nekik adja: megmondolhatja pedig ő kegyelme kapitán uram, Dóczy uram, az török (noha frigye vagyon Magyarországgal) mire nem menne Váradért és mit nem cselekednék.

Az élő istenre kénszeritem ő kegyelmét, most az ideje, hogy vigyázzon ő kegyelme hazánkra; mert valamint vagyon az do-

log, de bizonyos, hogy Pécsy Simonra, az kit követségben bocsátott vala az ország az vezérhez, ugy köszönté az kapucsi pasa az bort reá: adja isten, Simon, hogy ez jövő nyáron Bécsben köszönhessem reád az bort. Ha pedig az törökökkel semmiképen nem végezhet, mint azelőtt, bizonyos vagyok benne, hogy Husztot az lengyeleknek adja, csak segítsék meg és az sem leszen ő felségének, koronás királyunknak hasznára; de sőt nagy kárára. Én mind tanácsságotam és mind egyéb kötelességemet letöttem és soha nem akarok . . . . . éggel, tanácsommal ő felségének szolgálnom, el is bu . . . . . mert soha az én jó tanácsomat nem fogadta . . . . . minthogy ez nagy rettenetes veszedelm . . . . . tanácsátul az kivel tractálta értetem . . . . .

Kénszeritem pedig ő kegyelmét az istenre, kapitány uramat . . . . . császár urunknál ő felségénél egyéb ne értse, noha ha kívántatnék s az idő eljő, egy ország előtt is ezt megmondom, az mit kegyelmedtül izenék. etc. Ezt is jelenté Prépostváry Sigmond uram ő nagysága, hogy palatinus uramat ő nagyságát kénszerítette arra ő felsége, hogy segítse meg mostani igyében és az ő öcscsének, Báthori Andrásnak adja neki egyik leányát palatinus uram, és Ecsedet is neki adja, palatinus uramnak.

Végezetre Mocsonait és Nánássy Istvánt küldte volt az erdélyi fejedelem az székelek közé Csikban és azok is megértvén az fejedelemnek Erdélyből való kimozdulását, visszatértenek és reá találván az tatároknak egy részére, igen megharcoltak, ötöt fogtak el az tatároknak, de végre az széki szentegyházban szoritották az tatárok az hajdukat és semmit nem tehetvén nekik, visszamentek az tatárok és azok is az nálók levő rabtatárokat magvallatván, azt vallották, hogy ujjab tatárok érkeztek az tatár khám öcscse mellé most; ök is levágták ugyanazon szentegyházban azokat az öt tatárokat.

Ezeket izenték éntülem Prépostvári uram ő nagysága nagyságodnak és vicekapitány uramnak, kit referálni akartam nagyságodnak és ő kegyelmének, kötelességem szerént. Actum

in Szakmár 10. die Octobris Anno domini 1613.

Spectabilis Magnificae Dominationis Vestrae

Servitor semper paratissimus

NICHOLAUS GYULAFFI

de Ráthót.

Külczim: Spectabili ac Magnifico Domino Andreae Dóczy de Nagy-Lucse stb.

(Egykoru Perneszi által irt másolat a m. k. kam. levéltárban.)

Jegyzet: A kipontozott helyek a kéziratban ki vannak szakadozva.

1613. octob. 18.

XIX.

Magnifice domine Frater observandissime stb.

Ide igen gonosz híreink vannak, hogy az egri postra valami rablani készülő török és tatár szállott volna; csodáljuk, hogy kegyelmednek értésére nincsen, vagy ha vagyoh, nekünk meg nem írja. Szendrőben azért négyszáz embert rendeltünk, úgymint az Homonnai uram hadát. Az mely had Príni uram számára Szikszón vagyon, annak is megirtuk, hogy oda felszálljon és vigyázásban legyen. Kegyelmed is azért az szendrői kapitány uramhoz hallgasson és mihelt érti kegyelmeitek, hogy az török rablást akar tenni, mindjárást egyben gyülekezék kegyelmeitek ellene. Az polgári hajdúknak is pedig írjon és hagyja meg kegyelmeitek, hogy ők is jó vigyázásban legyenek és készen is tartsák magokat, hogy mihelt kegyelmed hivatja őket, csak őrzőket hagyjanak otthon, de azon kívül valahun ki leszen, kegyelmeddel együtt mind oda siessen, az mely felé az ellenségnek szándéka volna, hogyha rablást akarna tenni, kit isten ne adjon; felesen lévén kegyelmeitek, ellene állhasson és üzetlen el ne bocsássa; úgy értjük pedig, hogy Rosnyó felé akar menni rabolni; kegyelmednek arra, erre mind vigyázása s mind szorgalmatos gondja legyen és ha mi hirei kegyelmednek lesznek, mineküink éjjelnappal értésünkre adja. Éltesse isten kegyelmedet. Cassoviae die 18. Octobris 1613.

Magnificae Dominationis Vestrae

Frater ad serviendum paratus

Comes SIGISMUNDUS Forgács mp.

Alább Forgács kezével: Farkas Mihálynak is írjon kegyelmed; Nyári Sigmondnak is, hogy készen legyenek és kegyelmeitek megértvén az töröknek indulatját, mindjárt nekem is hirt tegyen; én is, az kikkel itt egybegyülhetek, Méréához szállok, isten segítségével hétfőn kiindulok.

Kivül Rákóczy György kezével: Exhibitae 20. die Octobris Anno 1613.

Külczim: Magnifico domino Georgio Rákóczy de Fölső-Vadász stb. Ónod. Cito, citissime.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1613. nov. 3.

XX.

Magnifice domine, amice et Affinis nobis observandissime. Salutem stb.

Kegyelmed levelét tegnapi nap vönk, abból, Báthory Gábornak mint történt dolga, megértettük. Abaffi Miklós is hozzánk érkezvén, voltaképen mindeneket megjelentete; ha az kereszténységhez gonosz igyekezettel volt, az magyar nemzetnek és hazánknak javára lett ily véletlen halála, holott az úristen afféle gonozságot igyekezetekben csudálatos móddal mindenkor meg szokott zabolázni, sőt afféle kegyetlenek életinek soha nem volt, nem is leszen jó végek. Várad dolgát az mi illeti, adná isten, tartatnék urunk ő fölsége számára, de az minemő emberek maradtak benne, féltő, hogy csak kevés kisztetéssel is oda Erdélyhez ne hajoljanak, jelesben hogy im Rédey Bethlen Gábornak sógora szabásó is, bizony nem köllött volna Abaffijnak onnan kijönni, holott ott szolgálhatott volna többet s jobban is, megbizonyithatta volna az ő fölségéhez való hűségét és hazájához szeretetét; de mint-hogy így történt, mi itt semmit nem késleltük, hanem mindjárást ő fölségéhez expedáltuk. Azon az földön immár kegyelmednek ugyan feles hadai lesznek, az kikkel az földnek oltalmazására hasznosan szolgálhat kegyelmed; holott az minemő vitézlő nép Abaffyval volt, az is már kijött, Orossy András is innen egynehány száz lovasokkal oda bocsátottuk, kikkel hogy mint procedáljon generalis uram, megirtuk ő kegyelmének, tudjuk, kegyelmeddel is közli; az ő fölsége fizetésére

fogadott ezer lovas és ezer gyalog is készen lévén az végbeliekkal együtt, ugyan szép had lehet, elegendő is az vigyázásra. Minthogy pedig az lőcsei gyűlésre praefigált terminus már elközelgett, hogy hazánk megmaradásáról hasznosban végezhesünk, az minemű dolgokról irtunk volt, adja kegyelmed értésünkre, hogy kit választnak fejedelmekké. Egyéb dolgokról is ha mit ért kegyelmed, közölje velünk is kegyelmed. Isten éltesse kegyelmedet. Ex Arce nostra Bicsensi 3. Novembris Anno 1613.

Dominationis Vestrae Magnificae

Servitor Amicus et Affinis benevolus
Comes GEORGIUS Thurzó mp.

Alább: Az német szegénység is ha oda érkezik s ott telet, bizony elég fogyatkozására lesznek a szegénységnek, csak lehetne oly quartierok, hogy az szegénység ne károsodnék fölöttébb.

Külczim: Magnifico domino Andreae Dóczy de Nagy-Lucse *stb.* Cito, citissime. Szathmár.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1613. nov. 8.

XXI.

Spectabilis ac Magnifice domine et Frater observandissime.

Salutem *stb.* Az kegyelmed levelét meghozák énnekem, kiből, Gózi András mit írjon kegyelmednek, megértettem; azért ő mindenkoron ilyen tökéletlen volt és ezután is abban az tökéletlenségben marad; efféle rosz tökéletlen emberekkel nem is kellene oly dolgot indítani; de ha immár így történt, maradjon ebben, hihető, hogy ő fölségének gondja leszen mindenekre. Az curért én immár fölbocsáttam, eleiben adván minden itt alatt való állapotokat. Az mi az ötven gyalog fizetését illeti, azon vagyok, hogy ez mostani onnan fölül hozott pénzből maraszszak nekik egy hópénzt, kit oda megküldünk nekik; azért ezután tartsák ahhoz magokat ők is, mint az többi, az mikor mit adhatnak, elvegyék, mert kész pénznek mindenkör szerétt nem tehetni. Mivelhogy az lőcsei gyűlésre felkeltetik nekem is mennem, holott, az mint ér-

tem, oly dolgokat is akarnak proponálni, ki tisztem ellen lenne, hogy ott levén, kinékinék megfelelhessenek, kegyelmedet kérem, hogy kegyelmed ez hónap 16. napjára jöjjön fel ide hozzám, az hírek is immár megcsendesedvén, hozzáérkezik kegyelmed s fölötté igen akarnám, ha kegyelmeddel az lőcsei gyűlés előtt szemben lehetnék. Homonnay uramnak is írjon kegyelmed, hogy még az lőcsei gyűlés előtt, az mikor kegyelmed évnálam lenne, ő is jönne Rozgonban, hogy kegyelmed Daróczy urammal együtt ő fölsége parancsolatja szerint tractálhatna az én dolgom felől vele; ha véghez mehetne az vele való compositio, jóval jó, hol pedig nem, én is fölküldök ő fölségéhez, igazságomért követem, kibem, elhittem, hogy meg nem fogyatkozom. Éltesse isten kegyelmedet jó egészségben. Datum Cassoviae die 8. Novembris 1613.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Servitor et frater addictissimus
Comes SIGISMUNDUS Forgács mp.

Alább Forgács kezével: Kegyelmednek rescribálni kell ő felségének, ha meg nem alkudhatunk, kin mulik el az dolog, az ő fölsége parancsolatja szerént.

Külczim: Spectabili ac Magnifico domino Andreae Dóczy de Nagy-Lucse *stb.* Szathmár. Cito, citissime.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1613. nov. 10.

XXII.

Spectabilis ac Magnifice domine et frater mihi observandissime. *stb.* Az kegyelmed levelét meghozák énnekem, kiből megértettem, hogy Nagy-Bánya ide akarna fejet hajtani és az minemő választ tettek Bethlen Gábornak, igen jó ratiókkal irták, mert az ugyan ugy vagyon és nem kell engedni. Az mi az Huszt dolgát illeti, Váradot és az Erdélyen kívöl-való vármegyéket, azt parancsolja herczeg urunk, hogy ha occupálhatják, occupálják; occupálni nem volna nehéz, csak pénzt küldene ő fölsége, hogy füzetett hadunk lehetne, hogy az hová kellenék, mindjárt népet küldhetnék bele. Én megirtam ő fölsé-

gének, hogy mi el tudnánk az dologba járni, csak ő fölsége ne kimillené pénzét ilyen hasznos dologba; noha Giczi uram kegyelmednek az ő tekéletlensége szerint tett választot, de vóna azért nekem abba módóm, hogy Váradot kezemhez vehetném, csak vóna osztán kivél megtartani. Ez egy hóra im megfűzettem az ezer lovasnak, hovok (*havok*) eltelvén, ismét ha nem adhatok nekik, eloszolnak és mind heába leszen ez is az egy hópénz, és ha pénzt nem küldenek, szinte akkor oszolnak el, mikor leginkább kellene, valami(f) elkezdni és gyalázattal félbehagyni, igen rossz dolog. Tudom kegyelmednek megírta ő fölsége, de mi haszon benne, ha nincsen pénz. Kegyelmed interim, még választunk jó ő fölségétől, biztassa az nagybányaiakat és küldjön el végválaszért Husztra Józsa uramhoz, Perneszi uram és Csumaközi uramék menjenek el és mi legyen akarátja és kíván-sága, értsék meg bizonyosan, hogy tudjunk gondot viselni reá. Homonnay György azért bár ne haragudjék, mert őket nem illeti, hanem Bátori feleségét és hiszem, egyik aszszonyról az másikra szállott az huszti in-scriptio; lenne csak ő fölsége kezében, eliga-zithatnák azt könnyen, kit illetne az sum-mája. Éltesse isten kegyelmedet jó egészség-ben. Datum Kassán 10. Novembris Anno 1613.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis
Vestrae

Servitor et frater addictissimus
Comes SIGISMUNDUS FORGÁCS mp.

Külczim: Spectabili ac Magnifico Do-
mino Andreae Dóczy de Nagy-Lucse stb.

(Az egész levél Forgács írása.)
(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1613. nov. 12.

XXIII.

Magnifice Domine Affinis nobis obser-
vandissime.

Salutem stb. Az kegyelmed levelét, mely 6. Novembris költ Szakmártt, tegnapi napon vöttük, melyben mit irjon kegyelmed, bőségesen megértettük. A mi azért az Várad dolgát illeti, ugyan csodálkozunk vala, az minemő emberek vannak benne, hogy azok

az ő fölsége császár urunk számára akarnák tartani; de az relatióból az mint vesszük eszünkbe, nem oly könnyen lehet az meg, hanem külömben köllene ő fölségének arra gondot viselni; mi bizony szivünk szerint akarnánk, minthogy Magyarországbán vagyon az a négy vármegye és ezelőtt is ide' való volt, hogy ezután is ide lenne; mert végtére is az magunk tollából fognak törödezni ben-nünket s onnan (kitől isten oltalmazzon) leg-hamarébb leszen veszedelmünk; adná isten, hogy ez mostani fejedelem jobb volna Báthorinál; de minthogy az keresztnevek mind-egy, egy cseppnyire sem aránzzuk, hogy jobb legyen annál. A mi pedig azt illeti, hogy az török tatár kiment volna Erdélyből, az mint elpusztították és elrablották most azt, ezután is valamikor kedvek vagyon és akarják, mindenkor szabadon bemehetnek. Ennekutána is ha mi hirei lesznek kegyelmednek, mindjárt adja értésünkre. kegyelmed. Isten él-tesse kegyelmedet. Datum Bittchae 12. No-vembris Anno 1613.

Magnificae Dominationis Vestrae

Servitor et Affinis benevolus
Comes GEORGIUS THURÓZ mpria.

Külczim: Magnifico domino Andreae
Dóczy de Nagy-Lucse stb. Cito, citissime.
Szatthmarinum.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

A BÉCSI TITKOS LEVÉLTÁR OKLEVELEIBŐL.

XXVI.

I. Ferdinánd király magyar ta-nácsosainak, Oláh Miklós eszter-gomi érseknek, Forgács Ferencz váradi püspöknek és Deseöfy Já-nosnak, véleménye a János Zsig-mond követre Bátori István által előterjesztett egyezkedési aján-latra. Kelt 1563. július 16-dikán.

Sacra maiestas cesarea et domine domine
clementissime.

In scripto quod orator filij quondam
Regis Joannis, serenissimo Regi Romanorum,

domino nostro clementissimo obtulit, tria considerauimus, de quibus ex mandato sacratissime maiestatis vestre, nostra declaranda videtur sententia.

Et primo quod ad titulum attinet, quem orator petit concedj, vt eo apud solum Imperatorem Turcarum, nomine electi Regis Hungarie, dominus suus vti possit, alium vero, quo inter subditos suos, et alias vteretur in hac forma.

Joannes, serenissimi Joannis Regis Hungarie, Dalmatie, Croatiae etc. filius, dei gratia princeps Hungarie et Transsylvanie,

Visum nobis est humilime, quod quum antea sese dominus suus obtulerit, quod titulo electi Regis in gratiam sacratissime maiestatis vestre cedere velit, maiora nunc petere videatur quam antea ipsemet obtulerit. Nam vbi titulum filij quondam Regis Joannis, ac principis Hungarie et Transsylvanie, sibi admitti concedique petit, sub hoc colore, quod se filium Regis Hungarie in titulo expresse nominari cupit, videtur tacite aliquid juris, hereditatisque in Regno velle sibi reseruare, eo vt credibile est exemplo, quo se filij quoque Regum Hispanie principes Hispaniarum, ante administracionem Regni intitulari consueuerunt. Et alioqui nemo Hungarie princeps esse debet, aut potest, nisi idem sit eiusdem Hungarie et Rex. Putaremus itaque responderi ei posse, quod quantum ad vsum tituli electi Regis Hungarie attinet, acceptato ducis tantum Transsylvanie titulo, sese Regio prorsus abdicaret, eum enim sacratissima maiestas vestra, cum alibi nusquam, tum neque apud Imperatorem Turcarum, ei concedere velit, aut possit, si tamen periculum aliquod inde sibi impendere putet, ipse viderit quem sibi apud ipsum Turcarum Imperatorem tribuere velit titulum, modo certo sciat, quod si Regio vtatur, id nequaquam de consensu, voluntateque, aut permissione sacratissime maiestatis vestre sit facturus: principis vero Hungarie titulum per maiestatem vestram sacratissimam ob id admitti non posse, quod non nisi Rex Hungarie sit princeps etiam Hungarie.

Secundo quantum ad dicionem, et auctoritatem attinet, quam concesso iam titulo Regio sibi retinere cupit, videtur nobis hu-

milime, petitionem hac in re illius non esse admittendam; nam humili nostro iudicio, eciamsi sacratissima maiestas vestra id vellet, sine publico Regni consensu facere non posse videretur, quando et antiquitus maiores eiusmodi tractatus, de aliquibus Regni vel limitibus, vel dicione habitj, non nisi consensu Regni soliti fuere confirmatj, quod quidem hoc in casu nostra opinione magis quam alias vnquam requiri putamus, eo quod si sacra maiestas vestra hac in parte, postulat ipsius filij quondam Regis Joannis consentire vellet, (quod tamen nos pauci, qui hic sumus consiliarij, nulla ratione consulere possumus), manifesta regni fieret diuisio, et maior meliorque eius pars, que quidem a Turcis superest, illi cederet, preter Transsylvaniam, facit autem singulariter mentionem relinquendorum sibi trium comitatum, Beregh, Wgocha et Maramaros, qui fere omnes vna cum arcibus, quas nominat, citra Tibiscum siti sunt, pro quorum presertim duobus recordamur illum antea quoque non semel, sed sepius apud maiestatem vestram sacratissimam instituisse, iam pactis etiam cum eo inducijs, verum sacratissima maiestas vestra, sue in illis iurisdictioni et dominio, quantum recordamur, nunquam cessit, jmo possessionem illorum hucusque continuauit, sed quia sacratissima maiestas vestra mentionem nuper fecit, quasi iam antea aliqua per maiestatem vestram sacratissimam illi fuissent ex dicione permissa etiam extra Transsylvaniam, vigore tractatum cum eo habitorum, et id quidem cum scitu nostro, nec conuenire, vt quod semel promissum sit, per sacratissimam maiestatem vestram retractetur, prefati humilime clementem sacre maiestatis vestre veniam, non possumus intermittere quin humilime significemus, nos quidem recordari de certis tractatibus antea cum filio quondam Regis Joannis habitis, deque concessis ei ad constitutum tempus inducijs, non tamen satis meminisse quicquam ei aliter extra Transsylvaniam nominatim concessum fuisse, quam vt quilibet partium stantibus inducijs id teneat, et possideat, quod tempore conclusionis induciarum possidebat, vnde nobis quoque videtur verba principum semel prolata, et precipue sacra-

tissime maiestatis vestre firma et inuiolata esse debere, tractatus tamen illi et inducie non obligare videntur, vt id quod stantibus vnus vel alterius tantum anni Inducijs admissum fuit, expleto eciam Induciarum tempore, perpetuo duret.

Postulat preterea orator nomine domini sui, eam in illa dicatione auctoritatem concedi, vt plenum habeat ius, facultatem, et auctoritatem donandorum, et conferendorum bonorum, iudicandarumque et executioni demandandarum causarum, aliarumque functionum, tanquam princeps, aut Rex: qua in re si sacratissima maiestas vestra illi consentiret, Regiam ei attribuire potestatem, et hoc facto pene ipsamet illum in ea parte Hungarie constituere videretur Regem. Quod humiliter nostra sententia maiestati vestre sacratissime illi haud admittendum consulimus, in preiudicium suum et serenissimorum liberorum suorum.

Atque his ita perpensis censeremus respondendum illi esse in eandem fere sententiam, quam nuper declarauimus: contentus sit sola Transsylvania, cum plena illius iurisdictione, excepta appellacione iudiciorum, secundum morem ab antiquo consuetum et bonis ac prouentibus in ea sacratissimae maiestatis vestre fidelibus libere permittendis, ac percipiendis, nam admissio, quod cause Transsylvanice in sedem sacratissime maiestatis vestre Regiam non appellarentur, nullum corone ius in Transsylvania, tanquam Regni membro, reseruatum esse videretur.

Si tamen extrema necessitate requirente omnino aliquid concedendum illi de dicatione extra Transsylvaniam foret, boni publici et euitande effusionis sanguinis christiani causa, de eo bonis sub condicionibus, cum scitu et consensu quoque Regni tractandum, deliberandumque putaremus.

Tercio vbi de danda in matrimonium serenissima sacratissimae maiestatis vestre filia orator ipse adhuc instat, non habemus domine clementissime satis quid dicamus, postquam nuper sacre maiestatis vestre absolutam voluntatem, et simul causas cur id facere non possit, intelleximus. Sunt tamen pleraque nos inducencia, vt pauca quedam pro debita sacre maiestati vestre fidelitate

subticere non possimus, atque in eo nobis a sacra maiestate vestra clementer ignosci humiliter supplicamus, Precipuum itaque fundamentum constituende firme et perpetue pacis videtur esse petitum hoc matrimonium, atque hoc ipso filium Regis Joannis potissimum esse inductum ad hosce certissime aliquius pacis ac federis tractatus, quod si non habuerit, quod eum in sacratissime maiestatis vestre obseruancia retineat, et omnino de sacratissime maiestatis in eum beneuolencia desperet, contingere posset, vt in desperationem versus, extrema queuis tentaret, cum summo periculo relique eciam partis dicionis sacratissime maiestatis vestre, et insuper vxorem ex alia quapiam familia domui Austriace aduersa duceret, nec parum nos monet communis rumor, quo circumfertur, illum habere non contemnendam fauorem, quin mortuo sine heredibus Rege Poloniae, ipse illo in Regno Rex constituatur, quod si fieret, hostilis illius animus obesse posse videretur, ac maiestati vestre sacratissime et serenissimis eius liberis non modicas curas cum in Hungaria tum alijs suis prouincijs pareret.

Postquam itaque aliquam ex sacratissime maiestatis vestre serenissimis filiabus illi matrimonio iungi nullo modo posse intelligimus, dignaretur maiestas vestra sacratissima clementem dare operam, vt pro publico non solum Regni sui Hungarie sed totius Christianitatis bono atque quiete, ordinaret sibi aliud matrimonium vnus suarum vel neptium, vel affinium, si que existunt. Quum enim videamus alijs quoque in Regnis grauissimas discordias, et multorum annorum curriculo continuata odia, et bella sepius vno atque altero matrimonio fuisse composita et sedata, sperandum esset, hic quoque vnico matrimonio multum vtilitatis et commoditatis maiestati vestre sacratissime et eiusdem serenissimis liberis ac Regno redundaturum.

De religione nomine domini sui factum responsum sacratissima maiestas vestra clementi animo accipere dignetur.

Et hec sunt domine clementissime, que nobis fidelibus suis consiliarijs, nunc hic ad latus eiusdem existentibus, nostro priuato tantum nomine, ad propositum nobis oratoris

scriptum, humilime ex syncera fidelitate visa fuere, que omnia sapienti sacratissime maiestatis vestre iudicio subiecta, ab eadem in meliorem interpretari partem humilime supplicamus.

Eiusdem sacratissime maiestatis vestre humiles et fideles Capellani ac seruitores

Strigoniensis, Waradiensis
et DESEWFFIJ.

Hátára jegyezve: 1563. 16. Juli.
Consiliariorum Hungarorum opinio.

(Egykorn másolata a bécsi cs. titkos levéltárban.)

LEVÉLTÁRI ADATOK

a XVI. és XVII-ik

század történetéhez.

XV.

Nos Michael Apafi Dei gratia Princeps Transsylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: Quod Nos cum ad nonnullorum fidelium Dominorum Consiliariorum nostrorum coram Nobis propterea facta intercessione, tum vero gratiosa recolentes memoria fidelitatem fidelissimaque servitia Generosi Pauli Inczédi de Várad universorum honorum nostrorum Praefecti Decimarumque nostrarum Fiscalium vice Arendatoris, quae ipse ab adolescentia sua, annis videlicet viginti tribus in aula nostra variis in functionibus, prout crescentibus annis, incrementa virtutum ipsius svadebant, praecipue vero ex e . . . . . dens Secretarij Illustrissimae Principissae Annae Bornemisza, con(iugis nostrae) charissimae, deinde The-saurarij nostri muneribus functus, postremo honore . . . Praefecturatus, quo nunc utitur ei collato, ad gratiosam animi nostri complacentiam, non minus fideliter quam constanter raro sinceritatis exemplo in prosperis aequae ac asperis rerum statibus per tot annorum decursum, neque spe melioris neque formi-

dine deterioris vitae ejus conditionis mutatus, exhibuit ac impendit, Ingruentibus enim tam domi quam foris clandestinis clanculariis factionibus prout res mortalium praecipue vero fasces regni tenentium sunt illis obnoxiae infracto animo, quam fidelissime lateri nostro adhaeserit, id ipsum fidei ejus concredita ac maxima dexteritate executata munia attestantur. Atque ut caetera ejus merita taciturnitatis silentio praetereantur, ubi ad mandatum Imperatoris Turcarum tribus vicibus in partibus Caesareanis Nobis castra metari contigisset, ac proxime in Anno Domini Salvatoris Millesimo sexcentesimo octuagesimo tertio Vienne Austriae Orientalis Monarcha cum numerosissimis gentium myriadibus arctissima obsidione cinxisset, in omnibus istis occasionibus incertique eventus istius belli perplexitatibus singulariter praesens (in Aulae nostrae Magistratu, tota illa expeditione durante, ordinarijs domi occupatis substitutus, ac aliis officiis etiam castrensibus et Aulicis aggravatus neque sumptibus parcens, quos accomodatio pro dignitate nostra facere necessitabatur, neque laribus, ac iis quae in vita charissima sunt, favens) ea omnia fidelitatis exhibuit documenta quae a servo fideli possunt expectari; quem deinceps etiam patriae fidelitatis ac complacentiarum specimina exhibiturum et impensurum nulli ambigimus. Vt igitur reliquam vitae suae partem majori in tranquillitate traducere rebusque suis commodius perspicere invigilareque possit et valeat post exantlata plurima servitia (de facto quoque tali occupatus munere, quod personalem belli ingressum non patitur, bona ac jura possessionaria quoque ipsius immunitatem consideratione ejusdem merentur) eundem ex absoluta principalis nostrae potestatis plenitudine qua utimur et fungimur, ab omni lustratione et expeditionum bellicarum qua(rumlibet tam) generalium quam particularium ingressu personal . . . . . stipendiariorum equestrium scilicet et pedestrium loco sui ac de bonis ubicumque adjacentibus et jobbationibus ejus statuendorum, uti et contributionum ad easdem impendarum oneribus vita sua comite cle- =
menter eximendum et supportandum duximus, prout eximimus et supportamus praesentium

per vigorem. Quocirca vobis Fidelibus nostris Spectabilibus, Magnificis, Generosis, Egregijs et Nobilibus Michaeli Teleki de Szék, Consiliario nostro intimo, exercituum regni et nostrorum Generali, Comitatum Thordensis et Marmorosiensis Comiti, Arcium nostrarum Huszt et Kővár Capitaneo, Decimarum denique Fiscalium Arendatori ubique supremo, Clementi Mikes de Zabola Consiliario itidem nostro, Comitatus Albensis Transsylvaniae Comiti, in judiciis in persona nostra praesidentis, Petro Alvinczi de Borberek utrisque Magistris Prothonotariis, Stephano Hegyesi de Borosjenő caesarum nostrarum Fiscalium Directori, Tabulae nostrae judicariae Assessoribus, necnon supremis ac vice Comitibus, iudicibus, viceiudicibusque nobilium quorumcunque Comitatum nostrorum Albensis Transylvaniae, item Capitaneis belli et campi ductoribus, lustratoribus et levatoribus gentium, postremo ductoribus Nobilium Oppidorum Nagy Enyed, Alvincz et Borberek, Civitatisque nostrae Albae Juliae, cunctis etiam aliis regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum iudicibus et justitiariis modernis et futuris quoque pro quovis tempore constitutis et constituendis, praesentes nostras visuris, harum serie committimus et mandamus firmiter quatenus vos quoque a modo deinceps tempus intra praemissum praefatum Paulum Inczédij vita sua comite, ad nullam omnino lustrationem et belligerationem puta nec generalem nec particularem, nec stipendiariorum equestrium scilicet pedestrium loco sui, ac de bonis ubicunque adjacentibus et jobbationibus ejus statuendorum expeditionem, nec contributionem ad eandem expendendam cogere et compellere, vel propterea eundem in persona rebusque suis ac bonis et jobbationibus ubicunque existentibus, impedire, turbare, molestare, ac in jus attrahere et modo quovis damnificare praesumatis nec sitis ausi modo aliquali; Verum eidem autoritate nostra vobis eatenus attributa ex officii vestri debito assistere securamque protectionem subministrare et praebere modis omnibus debetis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in Civitate nostra Alba Julia, die secunda

Mensis Julii, Anno Domini Millesimo sexcentesimo octuagesimo quinto.

M. APAFI m. p.

(P.H.)

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

XVI.

Inczédi Pálnak Nagyságodhoz, kegyelmes Urához alázatos supplicatiója.

Kegyelmes Uram, alázatosan jelentem Nagyságodnak, az szászsebesieknél lévén valami rész dézmácska, az mint végire mehettem, de mi formában, nem tudhatom; Nagyságodnak alázatosan könyörgök, hogyha per productionem vagy pénzem után Nagyságod fiscusa nevezeti alatt assequálhatnám, méltóztassék nekem, feleségemnek és gyermekimnek életemig kiválthatatlanul, két ág maradékimnak és legatariusimnak bárcsak kétszáz aranyban inscribálni.

Nagyságod kegyelmességét alázatosan megszolgálom.

N. K. V. V.

Ráírva Apafi kezével: Fiat, Albae 13 Augusti 1685.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

XVII.

Inczédi Pálnak Nagyságodhoz kegyelmes Urához alázatos supplicatiója.

Kegyelmes Uram, szegény Dónát Mihály Uram maghalván, az disznódi processusbeli dézmásság vácálván, Nagyságodnak, kegyelmes Uramnak alázatosan könyörgök, méltóztassék nekem életemig conferalni, és a mely kis falu dézmát Nagy Csík székben birt, azt is kiváltani, ha fiaí életékig nincs conferálva.

Nagyságod kegyelmességét alázatosan megszolgálom.

N. K. V. V.

Ráírva Apafi kezével: Fiat. Szoban, 26 Augusti 1686.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

XVIII.

Nos Michael Apafi dei gratia Princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Hogy mi Nemzetes Váradí Inczédi Pál Praefectus hívünknek és Fiscalis Dézmáink vice Arendátorának huszonnégy esztendőknél elfolyása alatt méltóságos udvarunk mind egyéb s mind mostani hivatalban elkövetett hűséges szolgálatját mind ez hazában s mind ez haza határin kívül kegyelmes és méltó tekintetben vévén, melyet ennekutánna is ő Kegyelmetől hasonló hűséggel elkövetni remélnünk, és hogy ez mostani bizonytalan időkben ő Kegyelme consulálhasson az alvinczi és borbereki lakosok várának in casu necessitatis. Annakokáért megirt Inczédi Pál hívünknek és ő Kegyelme legitimus successorinak s maradékinak, mindkét ágon leendőknél, s legatariusinak conferáltuk és ajándékoztuk azokat az munitiókat: ugymint négy apró taraczkokat, hárpm siskakat, harmincz szakállasokat, négy muskatérokot, azokhoz való elegendő golyóbisokkal és egy tonna puskaporral, melyeket az mostani villongó időkben Ilyéről oda való udvarbiránk dévai várunkban szállítván ott vannak, a mint hogy adjuk és ajándékozzuk örökösen és megmásolhatatlanul ezen levelünk által; assecurálván őket róla, hogy sem mi, sem legitimus successorink, ez hazánk törvényes fejedelmi, sem mások akárkik tőlök el nem vesszük és nem vészik, sőt bírásában megtartjuk és tartják. Harum, nostrarum vigore. et testimonio literarum mediante. Datum in Civitate nostra Alba Julia, die decima octava mensis Octobris, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo octuagesimo sexto.

M. APAFI m. p.

(P.H.)

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

A ZSIBÓI LEVÉLTÁRBÓL.

Közli: K. Papp Miklós.

I.

Böloni Farkas Sándor levele.

Kolozsvárt, 1822. December 5-kén.

Tisztelt kedves barátom!

Rövid, de meleg szívé leveléd megint egy új bizonyosága volt irántam gondoskodásodnak. S midőn ezt olvasgatám, egyszerre szembe ötlék, hogy mely boldog léendek én valaha, ha az, a mit egykor ketten a grádicson menve fel, fogadánk egymásnak, ha ez egykor bételik, háládatlan leszek a végzés iránt, ha mégis lenne akkor jussom zugolódni. S ugy-e kedves barátom, hogy a mit akkor hevülésünkben mondónk egymásnak, az a hideg ész előtt sem hül el?

Epen holnap szándékozom vala Szebenbe indulni instantiámot beadni, s leveléd s a Méltóságos Cserey uré, még nagyobbban siettetnek engem. Igen is repülnék most mindjárt hozzátok, de mint katona fiúnak elsőbb jelentenem kell magam a general commandónál, s ezt holnap indulok tenni. A másik akadályok akadályja pedig az, a melyet Méltóságos bátyádnak nem merék egészen megírni, hogy nálam s kezemenél majd semmi pénz nincsen, s ezért szükségesképen haza kell mennem. Nem tudom ugyan mely szerencsével szerezhettek otthon pénzt, hanem mégis határozásom, hogy akármely szükséggel s nyomorúsággal is a bécsi lakást kiállom, s cursusom igyekszem hamar végezni, csak hogy ezen szemét-collectióból menekedjem. A Duna elég nagy, s sok más szegény legénynek is pótolja éhségét!

Én innen a guberniumról s nevezetesen a cancellarius urtól igen jó testimoniumokat kaptam, remélem tehát, hogy praxisra felvételésemben nem lesz akadály. Propóználni a general commandó fog, Fekete urnak megírom, hogy válaszat a Hofkriegsrathtól vegye magához, s írja meg nekem, ne kelljen itt a general commandónál várnom, instállak ugy munkás te is benne, hogy instantiám s testimoniumaim ott megtartóztathassátok.

Én az austriai jus privatumra már készsülgetek, hanem az az akadályom, hogy egy

praxist itt seholt nem kapok. Azért arra instálnálak, hogy Fekete urral egyetértve, ezen könyvet: *Gerichts Ordnung in-und ausser Streitsachen, von Füger 6.* Tomi, méltóztass nekem erga recompensationem a közelebbi diligence által ide Kolozsvárra leküldeni, hogy ebből is készülgethessek, mig felérek. Ebben Fekete ur bővebb invariatiot fog adhatni. Ugyan szivesen instálnálak ez iránt.

Mindenek felett pedig arra instállak, hogy a Méltóságos májor Cserey urnak, ki engemet egészen elkötelezett hozzám mutatott ennyi rendbéli jóságaival, méltóztass te is tiszteletemet s örök háládatosságomat jelenteni, s kérd meg édes barátom, hogy ne szüntsen meg továbbra is ezen dolgomban engem segedelmezni.

Engedj meg, kedves barátom, hogy ennyi commissioimmal terhellek, de nekem erre hozzám mutattatott egyenességed s barátságod adtanak bátorságot. Kérlek tudasd velem, meddig maradsz még Bécsben? mi szándékod osztán onnan? s hogy találod magad? Én januáriusra Kolozsvárt leszek, akkor kaphatnám leveled, s ne is tagadd meg ezt tőlem.

Adná az ég, hogy még ott találhatnálak; én mihelyt bár egy kevés pénzt szerezhetek egybe, azonnal sietek fel.

Itt mű Kolozsvárt most is tó-viz módjára állunk, egymást rágalmazzuk, gyengesége anecdotáit elbeszéljük, erölködünk, gráviskodunk, feszülünk, mint hajdanában! Most oly jó théátrális társaság gyült egybe ide, a milyenre még nem emlékezem. — Kemény Farkas béadá tegnap fiát publicátiora. — Bánffiak mindnyájan téged ölelnek. — Kelemen itt jára, otthon mind jó hir, ő Nagysága is jól nagyon.

Élj boldogul kedves barátom, s irj minél elébb. Ölel

örök barátod

FARKAS SÁNDOR m. k.

Külczim: A Monsieur Monsieur le Baron Niclas Wesselényi de Hadad.
pr Bude a

Wienne.

In Teintfalts Strasse, im Klepperstal, Stiege Nro. 4, in 1-ten Stocke, die Thür nro. 30.

II.

Jósika Sámuel levele.

Bécs, Jan. 20-kán 1832.

Kedves barátom! Az erdélyi díj iránt tett végzéseknak közlését vettem, egészen megnyugszom azokban, meg lévén arról győződve, hogy akaratod és tapasztalásod a lehető legjobb módot találtatták fel véled, a melylyel a közönséges czélra lehessen eljutni, és egyszersmind földieink kívánságát elősegélleni. — Béli is a napokban utjából visszaérkezett, néki is megmutatom leveledet s reméllem a külföldről hozott akármily bő tapasztalásai határozásunk ellen nem fognak kikelni. — Még egy néhány hetekig itt a nagy világban akar megfordulni, azután Pest felé megy haza. Farkast Balognak roszulété (feldölt egy cabriolettel) tartóztatta még Párisban, nem sokára ő is itt lesz.

Szerencsétetésedet új hivatalomért szivesen köszönöm, hogy ártatlanul jutottam hozzá, annyi bizonyos, hogy fogják vállaim azt s az idevaló levegőt ezen helyheztetésben birni, sokkal bizontanabb.

Az erdélyi diaetáról itt is sokat beszélnek, de határozólag még semmit sem tudunk, tavasszal bajosan lesz valami belőle. — Székelynek veszedelmes roszszullétét bizonyosan már hallottad; majd elmondhatni: de mortuis aut bene aut nihil.

Élj szerencsésen és emlékezz néha

barátodról

JÓSIKA SÁMUEL RÖL.

Külczim: Hadadi Báró Wesselényi Miklós Urnak

Pesten.

III.

Vörösmarty Mihály levele.

Pest. Maj. 26-án 1846.

Kedves barátom!

Örömmel értettük, hogy kis fiad kedves anyjával együtt jó egészségben van. Az isten tartson meg benneteket örömben és boldogságban. Gyakran visszagondolok rátok és Zsibó gyönyörű tájára. Most lehetnek még szépek fáczányos ligeteid s az erdők, s

s én szegény városlakó még mindig a falak közt tespedek.

Nőm most öt hete szült egy kis leányt. Mindketten egészségesek. Kereszt-fiad most nincs honn, öreg anyja elvitte Csepre, külföldben markos legény. A mult hónapban megfontolták s bátyjánál csak három fonttal kevesebb. Igen jókedvű, barátságos; de mérges, mit rosz dajkája tejinek tulajdonítok. Szemfogai már kijöttek s már vagy három lépésre elviszi nagy hasát.

Francia dugókat kerestem; de ritka helyen található, s ha egyes darabjaik jók is, de van köztök kivető.

Legelőször Steinbachnál kérdeztem: ott száza 10 váltó frt. vagyis darabja 2 váltó garas. Amtman fele árán adja, hasonló nagyságúak, de talán több fás van közöttök. Azonban megérdemlené a próbát, hogyha egyikből is, másikból is százat venne az ember, mellyik volna jutányosabb. Én azt hiszem, hogy a drága dugókat jó volna utoljára hagyni, s a lefejtendő üvegeket közönséges dugókkal fojtani le. Azonban a mint kívánod, én a szerint vásárlók, mihelyt szükséged lesz rá.

Azt kérdezed, hogy lehetne Garayn segíteni? Azt én nem tudom. Oly szük időben élünk, hogy erre alig lehet tervet is találni. Jobb időkben Magyar és Erdélyországban tán össze lehetett volna annyit gyűjteni, hogy egy academiái hely alapittassék számára, vagy inkább annak tőkéje, halálesetére, családjára is átruháztassék; de az effélékben most már semmi kilátás.

Pünkösöd után Deák tán Pestre jó. Isten áldjon édes Miklósom a hozzád tartozókkal együtt. Nőm tiszteletét jelenti.

VÖRÖSMARTY MIHÁLY

IV.

Fáy András levele.

Igen tisztelt barátom!

Én hozzád bocsátott leveletem mellékleteivel együtt Jósika Miklós kezébe küldém vala, sajnálom, hogy azt oly viszontagság érte. Im újra küldöm neked az Életképek azon két számát, melly a nőnevelőnéket képző

intézet iránti tervemet foglalja magában, és a melly itten elég kedvezőleg fogadtatott, de a mellyet a két évnek mostohaasága, sőt mondhatnám hazaszertei nyomora miatt, sürgetni még nem tartottam alkalmasnak. Elvárom: kik lesznek a jövő diaetán a követek, s tán addig is, mig diaetán kívül sikeresen megkísérhetném a létesítést, értekezem néliány jelessel arról: ha nem lehetne-e, alkalom adván magát a népnevelésnél elő, diaetán pendíteni meg a tárgyat? Noha ehhez csekély a reményem; mert ezen tárgy azok közé tartozik inkább, mik társulati téreni mozgalmak által inkább létesíthetők.

Küldöm neked legújabb politicalai röpiratkámat is: Öszveállítások czim alatt. Ez a Jelenkorban jelent volt meg, és mint-hogy abban a kivihetőséget kissé szemmel tartottam, azt okozá, hogy a progressisták, noha programjokat nem is láttam, nevemet is dolgozó társaik közé sorozták. Holott a progressistákkal csak ez egyben értek egyet, hogy magam is sikert óhajtok, és a kivihető legjobbal ideiglen a conto megelégszem, addig, mig a többit kivívni több erő és alkalom nyílik. De ezen a conto kivívást is csak úgy fogadom el, ha az alkotmányos garantiákkal kellőleg ellátva létesülhet; holmi oktroyrozott engedmények nekem nem kellenek sem testennek, sem lelkemnek. Küldöm más két cikkemet is: az ellenzék feladatáról és gr. Dessevffy Emilnek feleletére adott viszonzfeleletemet. — A magyar ellenzék concentratioja és irányadása iránt, úgy látszik, egyetértének velem a többiek is, és e végre épen holnapra 15 martiusra ellenzéki gyűlés van hirdetve Pestre, mellyre igen számosan jelentek meg a haza minden megyéből. Mi lesz a következménye még nem tudni. Én keveset reménylek ezen gyűléstől; mert az ellenzéki concentratiónak, véleményem szerint, nem illy zajosan s mintegy dobbal kellene történnie. Ezt inkább a conservativek mozgalma idézte elő. Vederemo.

A jövő országgyűlés, úgy hallom, Novemberre van kitűzve. Kettőre vagyok bátor tégedet figyelmeztetni és alássan megkérni, hogy ezen országgyűlésen befolyásod által elősegélni méltóztassál, miben én is telhetően fáradozom.

1-ör. A protestánsok belső rendezése és egyházi kormánya csupa önkény és nyomor. Ennek fő oka az, hogy 1790 óta nincs synodusunk s ez sem nyert felső sanctiót. Kivánnám tehát, hogy törvény által határozottassék el, hogy a protestánsok, periodice, teszem 10—12 évenként, csupán a helyet és időt jelentvén fel, királyi commissarius nélkül tarthassanak synodust és hozzassák egyházi törvényeiket. E nélkül scandalum egyházi kormányzásunk. Sokat szólhatnak erről. Ezerek sinlenek most önkény alatt, e miatt nincs közérdek, s néhány egyén ragadja magához az egész hatalmat; nincs előhaladás még oskoláinkban is, mert nincs képviselő, az intelligentiák kizáratvák, sat. Erről én irtam a protestáns egyházi lapban, és többen megígérték a pártolást.

2-ör. Horváth István meghalt. Emlékezni fogsz arra, hogy ő 2000 pfrtot huzott az országtól az 183 $\frac{2}{6}$ diaeta rendeléséből. Igyekezünk édes barátom, ha lehet, ezen összevetet a jövő diaetán Vörösmarty Miska barátunk számára kieszközölni. Ha valaki, ő a haza lelkes dalnoka, valóban megérdemli ezen közhálát, figyelmet. Én némelyeknél megpendítém a dolgot, s van okom hinni, hogy ha te is tekintélyeddel elősegited azt, menni fog. Elég erre néhány lelkesebb követet megnyerni.

Ide rekesztek 12 példányt Óramutató című könyvből, mellyben az egyházi reformokat vitatgatom. Ezen könyvnek tett hatásával a honban eléggé meg vagyok elégedve; mert történt is azóta valami, sok pedig, sőt majd minden czikke, discussio alatt áll. Kérlek: légy szives ezeket a lelkesebb protestáns papok közt ajándokba szétosztani. Én kivévén már pénzemet, azon mintegy 80 példányt, mi még megvan, elosztásra szántami hogy az eszmék és gondolkozás az egyház, dolgok felől inkább terjedjen.

És még egyet édes barátom, ha még meg nem untál. A hazai első takarékpánztár egy kölcsönös Életbiztosító intézetet állit fel s léptet életbe 1848-ban. A tervet én készitem, a táblákat mathematicus

fogja. Mint illik és szükséges a haza különféle részeit felszólítottam levelek által halálózási adatok végett. Mik ezen adatok? látni fogod szétküldött leveleimnek ezen ide mellékelt egyik minta-példányából. Minthogy intézetünk alkalmasint Erdélyre is fog szólani, (mert miért menjenek fel e részben is Bécsbe pénzeink?) igen igen kérlek azon szivességre: irasd össze számomra, minthogy Erdélyt annyira nem ismerem, Erdélynek mintegy 20 különféle tájéku helyeit (városait vagy faluit), hogy oda leveleket küldhessek az érintett halálózási adatok végett. Irasd fel egy-szersmind azon lelkesebb férfiak neveit, címzeit is, kik a megnevezendő helyeken megkeresendők lennének. E végre a papok legalkalmasabbak. Tétesd fel az utolsó postákat is. A költséget mi visszük. Igen nagy jót ennél velünk, ha ezen jegyzéket, minél előbb csak lehet, kezemhez kaphatnám. Addig is Zsibón és Zilahon tán feljegyeznék az adatokat az ottani tiszteletes Urak, kiket kérj meg e végre nevemben.

Katika kisaszszonyt mindnyájan, kik ismerjük, szivfájdalommal bocsátjuk el. Ritka jó lélek. Adjon az ég minél több örömet neki élte pályáján, mert bizony megérdemli.

Te azonban édes barátom, ezelőtt két évvel megígérted volt, hogy legalább olykor pesti lakós leendsz. Áll-e még ezen idves feltétel lelked előtt? Adja az ég, hogy álljon. Tisztelőid, barátaid teljes szivből örvendnének rajta. Így jó Katinkánkat is visszanyernők.

Isten tartson meg friss egészségben, tartsa meg egész tisztelt családot, szivéből kívánja

Pest 14. Mart. 1847.

tisztelő barátod
FAY ANDRÁS m.k.